

A fogyasztói kultúra újjászületése a Reneszánsz év 2008 keretében¹

2008 a Reneszánsz éve Magyarországon. Az év egyrészt történelmi évforduló, hiszen Hunyadi Mátyás trónra lépésének 550. évfordulóját ünnepeljük. Emellett az évforduló kiváló alkalmat nyújt arra is, hogy fellendülő Magyarországra való visszatekintésen túl megmutassa: mit jelent ma a reneszánsz.

A Reneszánsz évad szlogenje: „**Gondold újra!**”. A jelmondat arra biztat, értelmezzük újra a reneszánsz gondolatot, legyünk részesei annak a kulturális párbeszédnek, együttgondolkodásnak, amely párhuzamot teremt a reneszánsz és a XXI. század között. Erre vállalkozott a Tudatos Vásárlók Egyesülete és civil partnerei.

Fogyasztói társadalomban, fogyasztói kultúrában élünk – szokták mondani. Ám a fogyasztói kultúra virágzása komoly csapásokat mér a természeti környezetre, amelyben élünk, és sok esetben társadalmi igazságtalanságokhoz vezet, vagy felerősíti azokat. A mindennapi környezetterhelés 30-40%-a visszavezethető a magánháztartások fogyasztási folyamataira. Azt is tudjuk, hogy a világ lakóinak legtehetősebb 20%-a fogyasztja el a – javarészt a fejlődő országokban megkérdőjelezhető munkakörülmények között előállított – javak 80%-át.

Elvitathatatlan tény tehát, hogy a fogyasztói kultúra újjászületésére, életmódváltásra van szükség. Hogyan?

A kulcsszó: **fenntartható fogyasztás**. A fenntartható fogyasztás az ENSZ 1999-es fogyasztóvédelmi irányelvei szerint „magában foglalja a jelen és a jövő generációinak termékek és szolgáltatások iránti szükségleteinek gazdaságilag, társadalmilag és környezetileg fenntartható kielégítését”

A fenntartható fogyasztás számos kezdeményezése a fogyasztói kultúra újjászületésének kiváló példája. Hogy csak néhány példát említsünk...

A reneszánsz kultúra az antikvitás hagyományaiból táplálkozik, ugyanakkor művészetében, tudományában számos előremutató, innovatív megoldás meghonosítója volt. A hagyományokhoz való visszanyúlást és a társadalmi-környezeti innovációk együttélését figyelhetjük meg a *biogazdálkodásban*: hagyományos vegyszermentes módszerek, s mellettük „zakatol” a krumplibogársöprő gép, vagy a lótetű elleni földmelegítő. S, hogy mást ne mondjuk, éppen a hagyományokhoz visszanyúló biogazdaságoknak köszönhetően éli reneszánszát számos, korábban a kihalás szélén álló hagyományos haszonállat, mint a mangalica vagy a rackajuh.

A *megújuló* energiaforrások használata egyenesen az őselemekig nyúl vissza: föld, víz, nap, szél, s mindemellett már-már csúcstechnológiát használ. A napelemek működési elvét például az űrtechnológiától lestük el.

A reneszánsz a humanizmus kora is. A fogyasztói döntésekben képviselt méltányosságot hirdeti a *Fair Trade, a méltányos kereskedelem*. A fogyasztói mozgalomhoz csatlakozók hajlandóak többet fizetni a méltányos kereskedelemből származó kávéért vagy teáért, cserébe viszont azt követelik, hogy a termékeket méltányos munkakörülmények között, gyermekmunka-mentesen, az egyetemes emberi jogokat tiszteletben tartva állítsák elő.

A Tudatos Vásárlók Egyesülete és partnerei, az Esztergomi Környezetkultúra Egyesület, a Zöld Kapcsolat Egyesület és a Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány a fenntartható

RENEZÁNSZ
É V 2 0 0 8

¹ A sajtóanyag szövege szerkeszthető formában elérhető a www.tve.hu-n.

fogyasztás említett és egyéb lehetőségeit mutatja be helyi rendezvényein, melyeket e sajtókirándulás keretében nyitunk meg.

A rendezvényeinket beharangozó sajtókirándulás helyszíne, a **Kacár tanya** (www.kacar.hu), jól jeleníti meg a hagyományok és a környezeti-társadalmi innováció egymásra épülését. A tanyavilág Magyarországon egy elmaradott, szinte halálra ítélt településformának számít. A tanya tulajdonosai azonban megmutatták, hogyan lehet ötletességgel, a környezetkímélő technológiai újítások bevezetésével, hagyományőrző programok szervezésével új életet lehelni, új funkciót adni a tanyának.

A Tudatos Vásárlók Egyesületének és partnereinek a Reneszánsz Évhez kötődő programjai

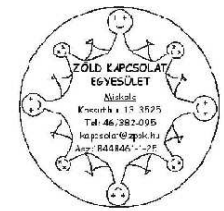
RENEZÁNSZ bio-szeánsz: Élet egy biofaluban – biofalu főtérrel, pékséggel, épülő házzal

2008. augusztus 16., Esztergom, Erzsébet-park – kapcsolódva a Művészetek sétánya városi rendezvényhez. A rendezvény partnere: Esztergomi Környezetkultúra Egyesület. www.ekoku.hu

Kapcsolat partnerünkhöz: Horváth Zoltán, ekoku@zpok.hu, 20/4721099

A rendezvényen a fenntartható, jövőbarát, a múltban is gyökerező, mégis innovatív fogyasztási lehetőségeket mutatják be. Láthatóak, kipróbálhatóak a fenntartható fogyasztási rituálék mindennapi eszközei, emellett bioétel kóstolás, Fair Trade (Méltányos Kereskedelem) kávézó/teázó, napenergiás főzés, ökoház-építés, reneszánsz muzsika és kézműves foglalkozások közben informálódhatnak a látogatók a termékek, vagy a termékekhez kötődő tevékenységek fenntarthatósági hatásairól. A tervek szerint „helyszíni” kecskéből adják a tejet a kávéhoz, és lesz kukoricamorzsolás is. A kukoricaszemek sorsáról mindenki maga dönthet: vagy a rendezvényen levő pipiknek adja eleségül, vagy kipróbálhatja a napenergiás kukoricapattogatást. Persze ehhez a kecsének legelni, a napnak pedig sütnie kell.

A fogyasztói kultúra újjászületése Miskolcon – utcai fesztivál

2008. szeptember 19., Hősök tere, kapcsolódva a Mobilitási hét és a Miskolci Mont Martre művészeti fesztiválhoz. A rendezvény partnere: Zöld Kapcsolat Egyesület. www.zoldkapcsolat.hu

Kapcsolat partnerünkhöz: F. Nagy Zsuzsanna, fnzs@ecolinst.hu, 46/505768

Az egész napos rendezvény egyik színfoltja a reneszánsz ruhás Critical Mass, a résztvevők korhű ruhában vesznek részt a biciklis felvonuláson. Bemutatkoznak a környékbeli biogazdák és természetesen nagy hangsúlyt kap a közvetlen értékesítés népszerűsítése. Régi mesterek munkáját figyelhetik meg a látogatók, a cipész kopácsolásából, vagy a szövőszék csattogásából még élő hagyományok szemtanúi lehetnek. Vásári árut kínálnak a fogyatékkal élők is, a Szimbiózis Alapítvány gondozásában sok szép és értékes portéka kerül a standokra. A filmvetítések és érdekes beszélgetések mellett a térségben közismert füves mester, Gyuri bácsi is a rendezvény vendége lesz, hasznos tanácsaival és még hasznosabb készítményeivel.

A fogyasztói kultúra újjászületése Vácott – főtéri fesztivál

2008. szeptember 20., Vác, Március 15. tér – kapcsolódva a Mobilitás Hét városi rendezvényeihez. A rendezvény partnere: Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány. www.magosfa.hu
Kapcsolat partnerünkhöz: Kelemen Zoltán, kezo@magosfa.hu, 20/5760142

A rendezvény megjelenése hasonló lesz a reneszánsz városokéhoz, ahol egy-egy utcába tömörültek a bográrok, kötélverők, szabók, stb. Vácott is egy-egy utcát alakítunk ki a hasonló termékeket előállítóknak, programoknak. A biotermelők utcájában bemutató, kóstoló, vásár és tanácsadás lesz zöldségek, gyümölcsök, tejtermékek, feldolgozott mangalica hústermékek, méz, lekvárok, befőttek fogyasztóinak. A látogatók vásárolhatnak, vagy megcsodálhatják a helyi termelők portékáját. A „Szereld magad!” program keretén belül pedig ki-ki maga megszerelheti elromlott kerékpárját. A gyermekeknek külön játszó utcát rendeznek be, családi foglalkozásokkal és múltidéző vetélkedőkkel.

A fogyasztói kultúra újjászületése – kiállítás

2008. november 3-23., Budapest 1051, Arany János utca 32. szám alatt található OSA Archívum földszinti kiállítóterme. Kapcsolat: Gulyás Emese, emese@tve.hu, 30/2019318, www.tve.hu

A kiállításon a reneszánsz eszmének és a fenntartható fogyasztásnak megfelelő termékeket mutatjuk be a különböző kategóriákban, a hétköznapi élet különböző területein. Egy átlagos háztartás helyszínei köré rendezve ismertetjük meg a közönséggel azokat a termékeket, megoldásokat, amelyek újrahasznosított és/vagy környezetbarát alapanyagból készültek, hosszú élettartamúak, olyan technológiai vagy társadalmi innovációkat használnak, amelyek csökkentik a termék környezeti hatását, méltányos körülmények között állították elő őket, egyszerre kötődnek a hagyományokhoz és a jövőhöz. A kiállításon a következő életmód területeken használt eszközök és „szolgáltatások” szerepelnek: közlekedés, divat, lakberendezés, háztartási cikkek, energia, egészség, mindennapi fogyasztási cikkek stb.

A Reneszánsz Év – 2008 egyéb programjairól a www.reneszanszev2008.hu oldalon tájékozódhatnak. A programok az Oktatási és Kulturális Minisztérium támogatásával valósulnak meg.

Kalauzok a fogyasztói kultúra újjászületéséhez: Vác, Esztergom és Miskolc fenntartható fogyasztás térképe

A Tudatos Vásárlók Egyesülete és partnerei a Reneszánsz évhez kapcsolódó rendezvényeikkel egy időben megjelentetik a városok és környékeik fenntartható fogyasztás kalauzát.

Hazai és nemzetközi kutatások is rámutattak, hogy a fenntartható fogyasztás terjedésének egyik jelentős gátja, hogy a fogyasztók nem tudják, melyek a társadalmi, környezeti szempontból fenntarthatóbb életmódmegoldások, és hogy ezek milyen módon hozzáférhetők. Információhiányban szenvednek.

Esztergom, Vác és Miskolc, valamint közvetlen vonzáskörzetük fenntartható fogyasztás kalauza e gát lebontásához, a fogyasztói kultúra fenntartható fogyasztás általi megújulásához kíván hozzájárulni. Nagyobb nyugat-európai országokban évtizedes hagyománya van a városok zöld térképeinek, amelyek segítséget nyújtanak a lakosoknak a fenntarthatóbb életvitel kialakításához. A fenntartható fogyasztás kalauzokkal e hagyományokat szeretnénk itthon is meghonosítani.

A kiadványok a városok kb. 60 kilométeres körzetében gyűjtik össze azokat az információkat, praktikus tudnivalókat, amelyek támogatják a fenntarthatóbb életmódok kialakítását. A kiadványok felépítése a fenntartható fogyasztással kapcsolatos kutatási hagyományokra épül, amennyiben elsősorban azokon a fogyasztási területeken kíván információkat nyújtani, amelyek a legnagyobb környezeti hatással bírnak: a jelenlegi tudományos közmegegyezés szerint a közlekedés/turizmus, az élelmiszerfogyasztás és a lakhatással kapcsolatos fogyasztási területek felelősek a nyersanyaghasználat 70%-áért, a földhasználat 90%-áért. A fenntartható fogyasztás kalauzok tehát elsősorban ezeken a területen nyújtanak információkat.

A kiadvány az alábbi, a fenntartható fogyasztás szempontjából hasznos helyeket gyűjti csokorba

Élelmiszerek: Bioboltok, Piacok, vásárok (bio, termelői, táj, helyi termék), Látogatható biogazdaságok és gazdaságok, Vegetáriánus és/vagy bioéttermek, Vegetáriánus és/vagy bio élelmiszer házhozszállítás, Házitermékek lelőhelyei (tej, túró, méz stb.), Közvetlen értékesítési csoportok, hálózatok, Zöldségdoboz átvételi pontok/zöldségdoboz szolgáltatás, Ivókútak, A témában működő civil szervezetek, Életmód tanácsadás a témában: klubok, foglalkozások stb.

Közlekedés, turizmus, szabadidő: Parkok, kertek, Környezetbarát játszótér, Természetvédelmi területek, objektumok, Tetőkertek, Közületi sportlétesítmények, Állatkertek, vadasparkok, Fesztiválok, kézműves kiállítások, Túraboltok, „Zöld sportolási lehetőségek”, Természetközeli sportolási lehetőségeket nyújtó sportegyletek, szerveződések, Falusi turizmus szálláshelyek, Ökoturisztikai szolgáltatók, Kisvasutak, Kerékpárutak (és kerékpár-boltok), P+R parkolók, Metróállomások és fő tömeg-közlekedési járatok (vonat és busz is), Gyalogos- vagy forgalomcsillapított övezetek, Vízi-közlekedési útvonalak, Szennyezés-mérési pontok, műszerek, Központi állomások és elérhetőségük, Közösségi közlekedés szolgáltatók.

Lakhatás, háztartásvezetés: Bicikliszerelő, Cipőjavító, Szabóságok, Műszaki cikk javítás, Háztartási kisgépek, Könyvkötészet, javítás, Kárpitos, Késes, köszörűs, Bőrös, Paplanos, ágytoll tisztító, Babakocsi javító, Baba- és játékjavító, Órások, Régi játékbolt, Bizományi, Rongyszőnyeges, Helyi kézművesek: szövő, fonó, kosár, népi iparmester, Kölcsönzők, Újrahasznosított anyagokkal dolgozók, Használt ruha/cikk boltok, Csere-bere börzék, Bababörzék, Régiség-piacok, Bolhapiacok, Hulladékgyűjtő szigetek és udvarok, Nyilvános komposztálók, Hulladékgyűjtők, Naptárszerűen: lomtalanítás, Mit hová kell vinni, mit hol vesznek vissza.

Egyéb: Zöld civil szervezetek irodái (pl. KÖTHALÓ), Fogyasztóvédelmi civil szervezetek irodái, Fogyasztóvédelmi intézmények, Kormányzati intézmények (pl. Zöld-Pont Irodák, ügyfélszolgálatok), jótékonyági gyűjtőhelyek, Állatmenhelyek, Környezetbarát-technológia bemutatótermek és házak

A kalauzok letölthetőek a www.tudatosvasarlo.hu oldalról és a partnerszervezetek oldalairól. Az első kalauz Esztergom és térsége lehetőségeinek bemutatásával **augusztus 16-án** jelenik meg.

Adatok és háttér információk a fogyasztás fenntarthatóságáról Magyarországon²

A 2007 során a Tudatos Vásárlók Egyesületének munkatársai áttekintő elemzést végeztek a fenntartható fogyasztás hazai helyzetének megítélésére. Az elemzés során számos adatot és kutatási eredményt áttekintettünk, ami alapján a következő megállapításokat tehetjük:

- A magyar lakosságra kevésbé jellemző a fenntarthatósági problémák, a fogyasztás és a fenntarthatóság összefüggéseinek érzékelése, kivéve a médiában gyakran szereplő ügyeket (pl. szelektív gyűjtés, klímaváltozás), és azokat, ahol a cselekvés és annak következményei nyilvánvalóan és testközelből érzékelhetőek a fogyasztó számára.
- A lakosság számos, a fenntarthatóságra jelentős hatással lévő, fogyasztási területen az európai átlag alatt fogyaszt (húsfogyasztás, személygépkocsi használat, víz, hulladéktermelés).
- Más területeken rohamosan romló tendenciákat látunk, amelyek üteme utoléri vagy meg is haladja az európai folyamatokét (háztartások mérete, közlekedésből származó üvegházhatású gáz kibocsátás).
- A fenntarthatóság érdekében való cselekvési hajlandóság még az attitűdök szintjén is változatosságot mutat. Úgy tűnik, a másképp fogyasztás iránt nyitottabbak a magyarok, mint a fogyasztásról való lemondásra (pl. venne bioterméket vagy gyűjtene szelektíven, de nem adná fel az autóhasználatot vagy nem fogyasztana kevesebb energiát). Ez azt sugallja, hogy a fenntarthatóság elérése nem feltétlenül „anyagi” kérdés. Általában kisebb nyitottságot találunk a megelőző magatartás iránt.
- Meglehetősen jó az infrastrukturális támogatás, illetve az adottságok azokon a területeken, ahol ez adott volt 1990-es évek előtt is. Például a közlekedés területén jelentős előnyben vagyunk az EU-hoz képest, még a romló tendenciák ellenére is. De itt említhetjük az ökoturizmushoz adott infrastruktúrákat.
- A fenntarthatósági előny alapja sok esetben a viszonylagos elmaradottság az EU-hoz képest (pl. autópályák hossza vagy a turizmusban részt vevők aránya). A gazdasági fejlődéssel ezen fogyasztási területek fenntarthatóságra káros hatása is érvényesülni fog. Jelenleg az elmaradottság inkább előny Magyarországnak: egyrészt, amennyiben a jelenlegi szinten tudjuk tartani a fogyasztást, kevesebb olyan problémával kell szembesülnünk, mellyel Nyugat-Európa jelentős része küzd annak érdekében, hogy a magas fogyasztási szintből származó környezeti problémákat csökkenteni tudja. Másrészt már most bevezethetjük a megoldásokat, melyeket a nyugat-európai országok sikerrel alkalmaznak.
- Az infrastrukturális lemaradottságot inkább azokon a területeken figyelhetjük meg, amelyek a fenntartható fogyasztás szempontjából Nyugat-Európában is innovatív megoldásként terjedtek el az elmúlt évtizedekben (pl. biotermelés, környezetbarát termékek).
- A fogyasztás minden itt vizsgált területén (élelmiszerfogyasztás, mobilitás, lakhatás) megjelentek már az innovatívnak számító (vagy újrafelfedezett) alternatívák, ezek azonban egy-két kivételtől eltekintve nem terjedtek még el széles körben (biotermelés, biciklis közlekedés, közvetlen értékesítés, ökoturizmus).
- A lakosság meglepően „zöld” az attitűdök szintjén, bár számos esetben találunk inkonzisztens, egymásnak ellentmondó vélekedéseket. Mindenesetre a helyzet biztatóbb az attitűdök, mint az elérhető alternatívák és az infrastruktúra szintjén.

² Forrás: Gulyás Emese, Farsang Andrea, Ujhelyi Katalin: A fenntartható fogyasztás kihívásai és lehetőségei Magyarországon: közlekedés, élelmiszerfogyasztás, lakhatás és háztartás. Attitűdök, magatartás és infrastruktúra. A teljes tanulmány elérhető: www.tve.hu/attachment/file/20/eloadas_Gulyas_et_al_kozlekedes_elelmiszer_lakhatas.pdf

A fenntartható fogyasztás helyzete Magyarországon az Európai Unióhoz képest
néhány kiemelt indikátor alapján

Indikátor	Magyar- ország	Európai Unió
Élelmiszer		
Heti gyakoriságú biotermék vásárlók (lakosságon belüli arány, bevallás alapján)	3%	10%
Bioélelmiszert fogyasztani egészséges (egyertézők aránya a lakosságon belül)	7%	8%
Ökológiai gazdálkodásban megművel földterületek aránya a mezőgazdasági területeken belül	2%	4%
Egy főre jutó éves húsfogyasztás (kg)	70	98
Az egy főre jutó éves húsfogyasztás mértéke	csökken	nő
Közlekedés		
Aggasztónak tartja a közlekedés környezeti hatásait (egyertézők aránya a lakosságon belül)	7%	14%
A légszennyezés a legsúlyosabb környezeti probléma (egyertézők aránya a lakosságon belül)	59%	45%
Tömegközlekedést használna környezetvédelmi okok miatt (egyertézők aránya a lakosságon belül)	26%	30%
Lemondana az autóról környezetvédelmi okok miatt (egyertézők aránya a lakosságon belül)	10%	8%
Elégedetlen a távolsági közlekedéssel (vasút, busz) (egyertézők aránya a lakosságon belül)	50%	45%
A közlekedésből származó üvegházhatású gázok növekedési üteme 1991 és 2002 között	33%	19%
A vasút megengedhető anyagilag (egyertézők aránya a használókön belül, zárójelben a nem használókön belüli arány)	80% (57%)	74% (49%)
A személygépkocsi használat részesedése a közlekedésből a fejeként évente megtett utaskilométerek arányában	61%	85%
Az egy főre jutó vasútvonal hossza (méter)	0,79	0,39
Az egy főre jutó autópálya hossza (méter)	0,05	0,14
Háztartás		
Háztartási energiát takarítana meg a környezetvédelem érdekében (egyertézők aránya a lakosságon belül)	11%	39%
Szelektíven gyűjtené a hulladékot a környezetvédelem érdekében (egyertézők aránya a lakosságon belül)	76%	72%
Átlagos háztartásméret (fő/háztartás)	2,5	2,5
Egy főre jutó hulladék (kg/év)	459	543
Legalább 1 energiatakarékos égő van a háztartásban (az összes háztartáson belüli arány)	78%	53,6%
Egy főre jutó napi vízfogyasztás (liter/nap)	151	161